

Oral History Kosovo

INTERVJU SA MINIROM DUŠIJEM

Priština | Datum: 29. oktobar 2018. i 24. novembar 2022.

Trajanje: 137 minuta

Prisutni:

- Minir Duši (Intervjuisani)
- Eremire Krasnići (Vodila intervju)
- Anita Susuri (Vodila intervju)
- Kaljtrina Krasnići (Vodila intervju/ Kamera)
- Renea Begoli (Kamera)

Simboli u transkripciji, neverbalna komunikacija:

() – emocionalna komunikacija

{ } – sagovornik objašnjava nešto gestovima.

Druga pravila transkripcije:

[] - dodatak tekstu kako bi se pomoglo razumevanje

Fusnote su dodaci koji pružaju informacije o mestima, imenima ili izrazima.

[Osoba koja vodi intervju pita sagovornika da joj ispriča nešto o svojoj porodici i svojim ranim uspomenama iz detinjstva. Ovaj deo je izostavljen iz video intervjuja.]

Minir Duši: Ja potičem iz porodice, stare autohtone porodice iz Đakovice, koja je poznata pod prezimenom Benduši. Moja porodica je bila velika, moj otac je imao petoricu braće i svi smo živeli zajedno u kući. Harmonija i puno ljubavi su vladale među nama. Moj otac je bio glava porodice, sve je išlo prvo preko njega. Dok je moja baka bila poznata, Azize Hanmi, Azize Hanmi, bavila se kućnim poslovima, imala je snajke, imala je četiri snajke koje su organizovale kućne poslove. Zaustavite [obraća se kameri], zaustavite, ne znam šta da kažem.

Kaljtrina Krasnići: Nastavite, nastavite.

Minir Duši: Znači, nema veze? Ne, nastaviću, ali ne znam šta da kažem...

Eremire Krasnići: Po čemu je Vaša majka bila poznata?

Minir Duši: Moja majka, moja majka... Moja porodica se bavila šivenjem *zhguna*.¹ Pravili su *tirqi*,² *herka*,³ *japongja*,⁴ *jelek*.⁵ To je bila naša tradicija. Moja majka je bila domaćica, nije išla u školu. Dok je moj otac išao u tursku školu *Ruzhdie*⁶ tada, znao je da piše na turskom i albanskom. Imam njegovo pismo u jednoj od mojih knjiga.

Eremire Krasnići: Gde ste završili školu?

Minir Duši: Osnovnu školu, deo sam završio u Đakovici, mom rodnom mestu, dva ili tri razreda na srpskom jeziku, onda škole, onda su se oformile škole na albanskom, i nastavio sam četvrti i peti razred na albanskom, mislim. Onda sam nastavio sa školovanjem u nižoj gimnaziji u Đakovici gde sam završio, završio sam... to se zvalo semimatura.

¹ Žguna, stari albanski izraz za kapute i ogrtače.

² Uski, beli flanelni vezovi sa ukrasnim kikama na dnu nogu i na džepovima, tradicionalna albanska nošnja.

³ Tradicionalna albanska nošnja, deo muške nošnje.

⁴ *Ibid.*

⁵ *Jelek*, tradicionalni prsluk sa vezenim šarama.

⁶ Turski: *Rüştiye*, znači srednja škola, odnosno zrelost.

Eremire Krasnići: Da li je to bila četvorogodišnja škola ili osmogodišnja?

Minir Duši: Ne, četvorogodišnja škola, semimatura, znači pola, da. To je bila godina 1946, onda sam stekao pravo da nastavim u viši razred, u srednju školu, srednju...

Eremire Krasnići: Viša Pedagoška Škola ili tako nešto...

Minir Duši: Onda sam se prijavio za Tehničku školu u Nišu. U to vreme nije bilo tehničkih škola na Kosovu, zapravo, tehnička škola je formirana te godine, mašinsko odeljenje u Mitrovici. Ali ja sam bio na smeru električnog inženjerstva.

Kada sam otišao u Niš, nisam pričao srpski, tamo sam ga naučio. To je bila jako ozbiljna škola, stekao sam puno znanja, jezik sam naučio nakon godinu dana. Dakle, svoje studije sam završio na Univerzitetu u Beogradu, Fakultet za rudarstvo, u roku, bez ikakvih problema.

Eremire Krasnići: Gospodine Minir, možemo li da se vratimo [na period] kada ste bili u osnovnoj školi, recite nam šta...

Minir Duši: Kada?

Eremire Krasnići: Kakav je bio obrazovni sistem, zašto su se tada osnivale škole na albanskom? Rekli ste da je bilo na srpskom, onda se osnovalo na albanskom jeziku.

Minir Duši: Na albanskom...

Eremire Krasnići: Kako je došlo do toga?

Minir Duši: A?

Eremire Krasnići: Kako se desilo da ste imali obrazovanje na albanskom?

Minir Duši: Da, nakon oslobođenja, počelo je, razvoj obrazovanja je počeo na Kosovu. Onda, dakle, osim srednjih škola, znači, profesionalnih srednjih škola, što je bila Učiteljska Škola [bivša Normalna Škola] osnovana u Đakovici. Ali ja, kao što sam rekao, ja sam nastavio u Nišu. I postepeno su se razne škole osnivale, razni kursevi na Kosovu. Ali onda sam završio sa svime, posle sam došao kao inženjer, 1958. sam došao kao inženjer rudarstva u rudarskom Kombinat u Trepča, nije bilo kombinata tada, bila je Trepča, preduzeće Trepča, od toga...

Eremire Krasnići: Gospodine Minir...

Minir Duši: Od te godine, '58, konstantno sam radio u Kombinat u Trepča. '61 je osnovana Viša tehnička škola u Mitrovici. Tada me je stručni izvršni odbor Kosova postavio za direktora Više škole u Mitrovici. Tamo sam radio pet godina, pet godina...

Eremire Krasnići: Gospodine Minir, možemo li da se vratimo na Vašu životnu priču koja je povezana sa Narodnooslobodilačkim ratom i...

Minir Duši: Da, da, vratiću se na to. Ali samo ovo da završim... dakle, posle pet godina, kao inženjer, postavili su me u Kombinat u Trepču, zgrada Instituta za olovo i cink u Zvečanu, osnovana je 1965. Ja sam bio direktor Instituta dvanaest godina u rudniku Trepča. Istovremeno sam radio na Univerzitetu.

Kada je osnovan Univerzitet u Prištini, ja sam izabran za prvog prorektora ove više obrazovne institucije. Radio sam kao prorektor dve godine, i onda na Univerzitetu, na Univerzitetu... Mislim da sam bio jedini kvalifikovani kadar koji je istovremeno radio na proizvodnji u Trepči i isto u Kombinatima... takođe na Univerzitetu. Imao sam dva posla, strasno sam se zanimao za nauku, ali i za proizvodnju, tako da sam ispunjavao obe pozicije.

Nakon Univerziteta, kao što sam rekao, drugi fakulteti su osnovani, ali kao prorektor, osnovao sam Fakultet za rudarstvo i metalurgiju. Prvobitno sa centrom u Prištini pored Tehničkog Fakulteta, onda nakon dve godine, prebačen je u Mitrovicu. U Mitrovicu jer je tamo bila geologija, rudarstvo, metalurgija i tehnologija. Tamo sam bio dekan tokom dva mandata, kao dekan i kao član matičnog odbora za osnivanje tog fakulteta godinu dana.

I onda, zašto sam se vratio u Trepču? 1978. sam se vratio u Trepču, radio sam na ponovnom osnivanju Univerziteta, ali na drugim nivoima... Rudarskog Instituta, Instituta za Olovo-Cink, kako smo ga zvali, ali u drugom smislu, kao naučna institucija. Onaj koji je osnovan '65 nije bio baš naučni, na naučnoj osnovi, po zakonima naučne delatnosti.

Dve godine, nakon dve godine nakon demonstracija...

Eremire Krasnići: '68...

Minir Duši: '81, '81.⁷ AUK [Privatni univerzitet u Kosovu] je razmišljao da uzme jednu osobu iz proizvodnje i postavi je za rektora.

Eremire Krasnići: Zašto, možete li nam reći [nešto] o tome?

Minir Duši: Zato što je društvena nauka bila veoma razvijena, i politika je to htela da zaustavi, želeli su da proizvode, više proizvoda. I ja sam postavljen za rektora Univerziteta '81, u najneprikladnije vreme, teško, nakon studentskih demonstracija. Ipak, zadovoljan sam zato što sam svoju dužnost obavio uspešno, veoma uspešno i bez velikih problema, [nisam] otpuštao profesore sa Univerziteta i... samo sam promenio radna mesta dvoje ljudi, a ostale nisam ni takao, takva je politika bila.

⁷ 11. marta 1981. razbijen je tanjir u studentskoj kantini, izražavajući tako nezadovoljstvo lošim studentskim uslovima, nakon čega su se mnogi studenti pridružili prevrtanjem stolova. Događaj je pokrenuo studentske demonstracije velikih razmera. Zahtevi za boljom hranom i domskim uslovima su simbolički predstavljali zahtev za ravnomerno ophođenje prema Albancima u Jugoslaviji.

Kaljtrina Krasnići: Gde ste, gde ste bili za vreme Drugog svetskog rata?

Minir Duši: Tokom Drugog svetskog rata sam bio na Kosovu, na Kosovu, bio sam u organizaciji SKOJ član SKOJ-a. Pošto sam bio član SKOJ-a, iako sam bio jako mlad, nisam imao čak ni 15 godina, želeo sam da idem na partizansku liniju Bajrama Kurija u Malesiji kod Đakovice. Bio sam tinejdžer, kako oni to zovu, ali želeo sam i otišao sam tamo.

Otišao sam u Gri, selo Gri, tamo je bio operativni partizanski štab Kosova, komandant Fadilj Hodža.⁸ Ostao sam tamo mesec dana, onda je počela zimska ofanziva, kako se zvala, tada, Nemci su došli protiv partizana, bili su okupljeni... ovo, u Gri, i bataljon Perlat Redžepi iz Skadra. Dok je u Griju bila još jedna grupa partizana, izvini, ne u Griju, već u ogranku, ali... oni su se uputili prema Malesiji, i pošto sam bio mlad, kao što sam rekao, imao sam 15 godina, Fadilj Hodža, komandant me poziva, on kaže, "Vidi, moraš da se vratiš u Đakovicu..." Ja sam bio protiv toga, "Neću da se vratim u Đakovicu, hoću da ostanem partizan." "Ali vidi," kaže Fadilj Hodža, "ofenziva stiže, nemamo čime da im se suprotstavimo. Mi ćemo svi ići. Zato ti moraš da ideš danas zato što grupa partizana i nastojnik idu danas u Đakovicu."

Tog dana nije bilo snega, bilo je jutro kada se ovaj razgovor dogodio. Kada je grupa partizana htela da krene u 12 sati, tamo je bio Emin, on je bio, zvao se Emin, on je bio glavni nastojnik. Bio je jedan Petrović, Srbin iz Đakovice, onda tu je bio Hisni Dobruna, bio je još jedan, ne sećam se ko. Mi smo otišli u Đakovicu, i bilo je snega dovde {dodiruje se iznad stomaka}. Ja sam imao mali italijanski šinjel, sećam se da je led na njemu bio debeo {pokazuje debljinu od dva prsta}.

Stigli smo u Ponoševac, i bila je jedna baza u Ponoševcu gde smo ostali tokom noći, zapravo tokom dana, zato što su se partizani kretali samo noću, ne tokom dana. Ostali smo tamo do mraka, noću smo krenuli za Đakovicu, cela grupa. Otišli smo u Đakovicu, bilo je nekoliko partizanskih baza u Đakovici, ja sam ostao tokom noći, sledećeg dana je sneg bio isti, moja porodica me je dugo tražila. Moj otac je došao u Malesiju da me uzme zato što sam bio dete, onda su otkrili gde sam, i došli su da me pokupe i moj otac je hteo da me vrati kući. Mnogo sam muka naneo svom ocu, *auu* {onomatopeja}, izvinjavam mu se u svojoj knjizi, napisao sam to, da.

I onda moji stričevi, moj otac je imao prodavnicu u Prištini, u Prištini, manufakturu⁹, dobra radnja, ali često se selio. Oni su rekli, moj stric i otac, stričevi i otac, hajde da ga odvedemo u Prištinu, tamo ga niko ne zna. I došao sam u Prištinu, živio sam tamo dve godine...

Eremire Krasnići: Gde je bila vaša prodavnica u Prištini? Gde se nalazila?

Minir Duši: Kod fontane, na pokrivenoj čaršiji, fontana, neki tragovi fontane su ostali i danas, to je ispod štamparske kuće Reznići, ako idete u tom pravcu, možete je videti, da. I ovde sam ostao do

⁸ Fadilj Hodža (1916-2001), albanski komunistički vođa partizana iz Đakovice, koji je imao nekoliko visokih položaja na Kosovu i Jugoslaviji, uključujući rotirajuću funkciju potpredsednika saveznog predsedništva, najvišeg rukovodstva u Jugoslaviji pod Titom, 1978 -79. Penzionisan je 1986. godine, ali je bio proganjan iz Saveza komunista po optužbama za nacionalizam.

⁹ Sagovornik koristi izraz da bi označio prodavnice tekstila iz presocijalističke ekonomije.

‘45 ili tako nešto, onda sam se vratio u Đakovicu i počeo svoje studije, kad sam završio semimaturu i to, otišao sam za Niš, ono što sam ranije pričao.

Eremire Krasnići: Možete li nam ispričati više o Prištini i Jevrejima, zato što ste prošli put rekli da se sećate kada je Skenderbegova jedinica došla i odvela ih.

Minir Duši: Eh, zaboravio sam da je imam [odnosi se na mikrofona]. Jevrejski dečak po imenu Jak, radio je u našoj prodavnici, taj Jevrej. Bio je jako fin, ali tada smo stavljali ono što smo prodavali napolje kako bi se videlo, stavljali smo neke maramice, i onda su seljani dolazili, “Koliko košta ova maramica?” “To je sto leki¹⁰”. Govorio je, “120 leki.” “Jak, zašto im to govoriš?” “Mi smo navikli da dajemo višu cenu kako bismo mogli da damo popust.” Onda bi rekao sto leki (smeje se). Tako je bilo, da.

Ja sam živeo u jevrejskim kućama, u dve jevrejske kuće, jedna od njih je još uvek tamo, bilo bi dobro da se slika, ona je pored biblioteke, narodne biblioteke, stare biblioteke...

Eremire Krasnići: Hivzi Sulejmani...

Minir Duši: Sada se zove Hivzi Sulejmani?

Eremire Krasnići: Tako se zvala u to vreme...

Minir Duši: Da, bila je, da, bibli... kuća. Prisustvovao sam kada su odvodili Jevreje te noći, kada su ih skupljali, zato što sam bio kod kuće. Moj stric je dolazio svakog ponedeljka zbog pijačnog dana utorkom, u sredu ujutru bi išao nazad za Đakovicu. Takođe, stric je bio tu te noći kada su se vrata iznenada, imali smo vrata sa kuklom za kucanje, došli su i glasno su kucali, *dd, dd, dd* {onomatopeja} do dana današnjeg ne mogu to da zaboravim. Onda, da, *bim... bom, bom bom* {onomatopeja} razvalili su vrata i ušli.

Kada su ušli u hodnik, moj stric je izašao i rekao, “Uđi unutra.” To su zapravo bili Albanci iz SS-a, taj režim...

Eremire Krasnići: Skenderbeg...

Minir Duši: Skenderbeg, da, i oni... pokupili su sve Jevreje, kuća je ostala prazna. Pokupili su ih onakve kakve su ih našli u tom trenutku, u svojim pidžamama. Mi smo ostali [bez komentara]... Bilo je užasno.

Kaljtrina Krasnići: Koliko ih je bilo?

¹⁰ *Lekë*, lek, zvanična albanska valuta.

Minir Duši: Ta porodica, to nije bila velika porodica. Imali su troje ili četvoro dece, takođe majka i otac. Jedan od njih je bio moje godište, dečak koji je pokušao da se sakrije negde tamo i pronašli su ga, uzeli su ga i pretukli su ga i poslali u zatvor, ili...

Subotom Jevreji ne pale vatru, i uvek su mene pitali da im zapalim vatru, peć, zato što oni nisu. I čika Salomon je bio čovek sa bradom dovde {dodiruje svoj stomak}, kada bi se probudio ujutru, čitao bi Bibliju¹¹ *ba, ba, ba, ba* {onomatopoeja} čuo bih ga na spratu, moja soba je bila dole, nije stajao, samo kad je jeo i kad je spavao, bilo je užasno. Šta još mogu da kažem?

Eremire Krasnići: Da li imate druge priče o Jevrejima i njihovim prodavnicama, da li ste imali, da li su imali prodavnice pored vaše prodavnice?

Minir Duši: Da, naravno. Mi... to je bila glavna čaršija u Prištini. Moj komšija je bio, bio, su bili ljudi iz prištine, Batali, Kamil Batali koji je bio poznati...

Eremire Krasnići: Pisac.

Minir Duši: Kao nastavnik, da, Kamil Batali. Iznad njega je bio Šehi, njihovo prezime je bilo Šehi, pravili su *qeleshe*,¹² bili su iz Đakovice, pravili su *qeleshe*. Dok su sa druge strane, ispod mene, tu je takođe bio komšija iz Đakovice, Jahja Dibra, Jahja Dibra, trgovac, bio je jako dobro snabdeven. Napred, bilo je Srba napred, zapravo jedan Srbin, čovek, Srbin, gospodin iz Prištine. Imao je dva dečaka, jako vaspitani, njihova ćerka je bila udata za Dhimitera Folanija iz Albanije, učitelja iz Albanije, Dhimiter Folani, bio je poznat, da.

I postojao je taj trud da se svi slažu, ja sam ga pozdravljao, zaboravio sam mu ime, njihovog oca, ali on je bio trgovac, jako ozbiljan i...

Kaljtrina Krasnići: Gde su Jevreji živeli? Da li je postojao deo grada u kojem ih je bilo više?

Minir Duši: Ne, ne znam to, ali njihove kuće su bile, bile, kako da kažem... Znam dve kuće u kojima sam ja živeo, ali... ostale ne znam. Njihova sinagoga je isto bila...

Kaljtrina Krasnići: Gde je bila?

Minir Duši: Tamo kod... slušajte, znate čaršija, znate džamiju čaršije, ispred nje su bili trgovci, prodavnice, svi oni. Gde je sada spomenik...

Kaljtrina Krasnići: Bratstva i jedinstva.

¹¹ Sagovornik greškom kaže Biblija umesto Tora.

¹² *Qeleshe* znači fez, crvena kapa u obliku korneta za ravnim vrhom i crnom kićankom na vrhu, koju nose muškarci u nekim muslimanskim zemljama.

Minir Duši: Da, da. Bilo je puno prodavnica, ekstremno, zato što je Priština bila trgovački grad i dobra su se puno prodavala. Negde tu je bila sinagoga, ali ne sećam se. Šta još želite?

Eremire Krasnići: Šta ste prodavali u vašoj prodavnici, da li ste prodavali *zhguna*¹³ i te...

Minir Duši: Ne, *zhguna* u Đakovici...

Eremire Krasnići: Da, a ovde u Prištini?

Minir Duši: Ovde smo trgovali manufakturom [tekstil], prodavnica koju smo imali. Da, da, bio je jedan gazda Faik, malo dalje od moje prodavnice, dalje... gazda Faik, on je isto bio iz Đakovice, ali on je ovde odavno došao da radi sa *zhgunexhillëk*¹⁴ kako ga oni zovu, da šije *zhguna*, bio je jako dobar čovek, tako da se preselio u Tursku. Sada, da li želite da vam ispričam, ovo nisu jako... Otišao sam u Tursku da ga tražim, između ostalih, da tražim gazda Faika. Rekli su mi da je gazda Faik u Bursi, u Bursi.

Otišao sam u Bursu i parkirao u centru, izašao sam napolje i neka deca su se sakrila i mi smo pričali na albanskom jedni sa drugima. "Deco, odakle ste?" "Mi smo Albanci." "Da, ali odakle?" "Mi živimo ovde.." Jedan od njih je bio stariji. Rekao sam, "Tražim gazda Faika, da li si čuo za njega?" "Valla..."¹⁵ on je rekao, "odvešću te u prodavnicu ljudi iz Prištine, on će možda znati." "Hajdemo." On je došao, on polazi sa mnom i prati me, idemo u prodavnicu. Kada gore... Bursa je nekako otvoren grad, odozgo on kaže, ja sam se predstavio, i prepoznao sam ga, oni su zapravo bili iz Gnjilana. Jako poznati.

Dva-tri profesora iz njihove porodice su predavala na Tehničkom fakultetu, ali ne mogu sada da se setim njihovog prezimena, Nedžat Orana, Orana, Oranova prodavnica, da. Nakon što je rekao "Valla..." Rekao je, "Koliko ja znam, gazda Faik nije ovde, već u Istanbulu." "Nisam ga našao tamo." Sad je dečak koji me je pratio rekao, "Da li želiš da te odvedem da vidiš osmanske mauzoleje? Ja sam spreman sa..." "Da." "Hajde."

Bili su jako zadivljujući, prve Osmanlije, oni su imali one velike *türbe*,¹⁶ veoma zadivljujući. Ali isto tako, on... ja sam bio sa svojom ženom, taj dečak je otišao. Kada sam video da neka deca idu ka nama. U nekom trenutku smo seli da odmorimo, kada su ta deca *tt-tt-tt* {onomatopeja} "Mi smo Albanci, išli smo za vama zato što vi pričate na albanskom," da, i tako dalje.

Eremire Krasnići: Ovo su migracije Albanaca u Tursku tokom '50-ih, tako da je deo trgovaca otišao u to vreme.

Minir Duši: Da, da, da. U to vreme, migriranje je bilo... pogotovo '56, neki moji rođaci koji su ovde živeli su se preselili u Izmir, Izmir. Išao sam da ih posetim i da potražim gazda Faika kog sam

¹³ *Zhguna* - kaput.

¹⁴ Umeće pravljenja *zhguna*, što znači kaput.

¹⁵ Arapski, *w'allah*, što bukvalno znači kunem se.

¹⁶ *Türbe* je na turskom grobnica, obično mauzolej poznatih ljudi.

spomenuo. Bilo je puno ljudi iz Prištine u Izmiru, puno porodica koje... tada kada su migrirali, dva ili tri voza, ali nisu mogli da ponesu svoje stvari sa sobom. Kuća, mogli su da prodaju kuću, ali su druge stvari ostavili ovde. Tako je bilo.

Eremire Krasnići: Kako ste se vratili u Đakovicu? Da li želite da pričate o Đakovici ili želite još da pričate o Prištini?

Minir Duši: Aha, ne, ispričao sam vam o tome.

Eremire Krasnići: Možete li nam reći više o ovoj pijaci, ovoj zatvorenoj pijaci, gde se nalazila?

Minir Duši: Zatvoreni bazar...

Eremire Krasnići: Oprostite, zatvoreni bazar?

Minir Duši: Zatvoreni bazar je bio tamo, a trgovci su bili malo više... zove se *Kapalı Çarşı*¹⁷ na turskom...

Eremire Krasnići: *Kapalı*.

Minir Duši: Zatvoreni bazar, zatvoreni bazar. Tamo je bilo puno prodavnica.

Kaljtrina Krasnići: Možete li da opišete kako se grad promenio od tada?

Minir Duši: Dobro se sećam Prištine, i znam puno znakova, gde je bio stari, i gde je došao novi, puno. Promene su bile važne. To je bio turski grad, ali ne veoma razvijen, prilično razvijen, ali... dok je vreme za naš razvoj stiglo, značajno se promenio, ove zgrade su u to vreme bile gde je Narodno pozorište, tamo je bila džamija bez minareta, da. Ispred toga, sećam se, bilo je, sećam se, tu je Kodžadžiku živeo, oni su bili poznati, poznata porodica iz Prištine, veliki trgovci.

Dok ova zgrada koja je bila uništena i ponovo izgrađena, zvali su je Union [Hotel]...

Eremire Krasnići: Union, da.

Minir Duši: Postojala je tada, bila je, bila je bioskop, gledao sam nekoliko, nekoliko filmova tamo...

Eremire Krasnići: Zar nije uvek služila za smeštaj gostiju?

Minir Duši: Šta?

Eremire Krasnići: Zar nije uvek služila za smeštaj gostiju?

¹⁷ Turski: *Kapalı Çarşı*, znači zatvoreni bazar. Priština je imala zatvoreni bazar koji je uništen početkom 1960-ih, nalazio se na današnjoj lokaciji Trga Bratstva i jedinstva.

Minir Duši: Da, smeštaj je bio na spratu, ali dole su bile koncertne dvorane i...

Eremire Krasnići: O, dole.

Minir Duši: Da, da. Bila su dvojica braće Šasivari, govorili su da je to njihovo. Oni nisu bili ljudi toliko... zato što su se bavili... saradivali su sa okupatorom. Ne znam šta se desilo sa njima.

Kaljtrina Krasnići: Šta je sa drugim delovima?

Minir Duši: Šta?

Kaljtrina Krasnići: Sa drugim delovima...

Minir Duši: Sve druge zgrade su bile srušene, ne znam ijednu da je još uvek tamo. *Korzo*¹⁸ je bio tamo, dobro se sećam *korzo*, tamo je bila knjižara, bila je od jednog od mojih zetova, malo dalje, od Šlake iz Đakovice, on živi u Kukesu, u Kukesu. Sećam se te, te knjižare...

Kaljtrina Krasnići: Gde je bila?

Minir Duši: To je bilo na glavnom bazaru, ne bazar, glavni put, glavni put, napisao sam to ovde... ulica... Priština, mislim Ulica OVK, sada je stara kao što je bila i zgrade su sagrađene sa strane. To se zvala Ulica Divan Joli, Ulica Divan Joli, zašto? Zato što je kralj prošao tuda, sultan Hamit II, došao je na Kosovo da poseti, da otvori *medrese*,¹⁹ zapravo islamski univerzitet, ta zgrada danas...

Eremire Krasnići: Ministarstvo...

Minir Duši: Zdravlja, to je sagrađeno u to vreme, to je turska zgrada, on ju je otvorio i onda prošao Ulicom Divan Joli, tako je zovu ljudi koji su u Prištini duže vreme.

Eremire Krasnići: Gde je tada bio centar Prištine?

Minir Duši: Gradski centar je bio otprilike gde je danas Narodno pozorište, odatle prema dole je bila glavna ulica, vidite prodavnice koje... svuda ljudi posećuju najlepšu ulicu u gradu, to je slučaj sa Prištinom, Đakovicom, Mitrovicom, u Prizrenu gde je fontana i tako. To je bilo tamo...

Eremire Krasnići: Šta je sa univerzitetom i katedralom danas...

Minir Duši: Šta?

Eremire Krasnići: Gde je Lakrište danas, šta je tada bilo tamo?

¹⁸ Glavna ulica namenjena pešacima.

¹⁹ Muslimanska religiozna škola, jedina škola u kojoj je nastava mogla da se odvija na albanskom do 1945.

Minir Duši: Gde je univerzitet?

Eremire Krasnići: Da, šta je bilo tamo?

Minir Duši: Tamo je bila kasarna. To je bio ulaz u kasarnu, bile su skoro ovde gde smo mi, ulaz, ulaz za kasarnu. Dok, gde je sada rektorat, tamo je bila straža, vojska, razumete?

Eremire Krasnići: Kakva je vrsta zgrade bio rektorat tada?

Minir Duši: Ne znam, vojna, ali jednog dana, mi smo ih jednostavno sagradili, imao sam čast da ih promenim i da. I ceo prostor gde se danas nalazi univerzitet, tu je bila kasarna. Kao dete sam ulazio u kasarnu puno puta, tajno, zato što je moj ujak bio u logoru. Mog ujaka su odveli u logor zato što je bio partizan, i pomagao je partizanima i bilo je... Išao sam da mu odnesem hleb ili nešto. Ovo su jako daleki razgovori. Upucali su ih ovde, obeleženo je mesto gde su h sve upucali.

Kaljtrina Krasnići: Gde?

Minir Duši: Na Institutu za istoriju, tamo, tamo je znak, postoji mali spomenik na... tamo...

Eremire Krasnići: Pre neki dan ste mi rekli da su Jevreji upucani na Tauk Bahče zato...

Minir Duši: Jevreji, kada su odveli Jevreje, nekoliko Jevreja. Bio je jedan Buk Jevrejin, Buk Jevrejin je bio bogat, govorili su da mi je dao novac, i oni su ga odveli i upucali ga na jevrejskom groblju.

Kaljtrina Krasnići: Šta se desilo sa jevrejskom imovinom nakon što su ih odveli?

Minir Duši: Ne znam, ne znam, neki su prodali, šta znam, ali većina je ostala tako. Sada ću vam ispričati još jednu stvar, pre sedam-osam godina, došao je Jevrejin iz Izraela, on je bio Jevrejin...

Eremire Krasnići: Iz Prištine?

Minir Duši: Ne, ne, iz, iz Sarajeva. I neko mu je rekao, "Ja sam rudarski inženjer, radio sam u rudnicima i tako," i dovedu ga kod mene i on kaže, "Ja sam došao, ja sam..." Tako, tako, "Ja sam išao na jevrejsko groblje koje je bilo u Novom Brdu." Ja sam rekao, "Valla ne znam, ne znam." Ali onda sam čuo da su našli neko groblje koje su dugo tražili, ne zove se jevrejsko groblje, nego *Kaurr*²⁰ groblje, *Kaurr* groblje, našli su ga sledećeg dana (smeje se).

Eremire Krasnići: Možemo li...

²⁰ Originalno persijska reč *gavur*, odnosila se na članove pravoslavne veroispovesti i druge pripadnike ne-muslimanske vere. Nastala iz reči *gavur*, *kaurr* je pogrdni naziv za Albance katoličke veroispovesti. Dugo vremena se jevrejsko groblje nazivalo *Kaurr* groblje kako bi se označilo da ne pripada muslimanima.

Minir Duši: Vidite li ove fotografije? One koje ste uzeli?

Eremire Krasnići: Da, da znamo.

Minir Duši: Jedna od njih je stara 12 godina, jedna od njih je stara 18 godina, tako da imate tamo...

Kaljtrina Krasnići: Još jedno pitanje o periodu Vašeg detinjstva...

Minir Duši: Periodu?

Kaljtrina Krasnići: Detinjstva, kad ste bili dete.

Minir Duši: O, detinjstvo.

Kaljtrina Krasnići: U Prištini. Da li je bilo žena u javnom životu?

Minir Duši: Da li je bilo?

Kaljtrina Krasnići: Žena.

Minir Duši: Žena?

Kaljtrina Krasnići: U javnom životu.

Minir Duši: Ne, ne, ne sećam se. Mogu jedno da vam kažem, slično ovome... Izvinte, da li je to u redu? Kupac je došao u našu prodavnicu, žurio je, "Zašto žurite?" "Da li znate kako da stignem do?" "Šta?" "Do mlina Šukeri Begua..." To je bilo daleko *he he* {onomatopeja}. Od moje prodavnice do mlina Šukeri Begua, znate li gde je? Ovde kod ProCredit Banke, u centru, još uvek ima tragova mlina Šukeri Begua.

To je bio ugao Prištine, ugao Prištine, "Da li znate kako da dođem do mlina Šukeri Begua?" "Aiiii {onomatopeja}, gde morate da idete..." (smeje se).

Kaljtrina Krasnići: Okej.

Eremire Krasnići: Kako se zvala vaša prodavnica? Da li je imala ime?

Minir Duši: Ne, manufaktura. Tada nisu pisali čak ni prezimena, ali znao si. Ovo je Bataljijeva prodavnica, ovo je prodavnica Jahje Dibre, ovo je prodavnica Bega Dušija, razumete, ta prodavnica gde su pravili fezove...

Eremire Krasnići: Da li je bilo obučara?

Minir Duši: A?

Eremire Krasnići: Da li je bilo obučara?

Minir Duši: Ne, bazar je bio dobro organizovan. Svaki grad je za vreme Turske bio organizovan, na primer, *zhgunaxhitë*, *kallajxhitë*, *qeleshxhitë*,²¹ manufaktura bile su u Đakovici, sve su bile postavljene.

Kaljtrina Krasnići: Šta je manufaktura?

Minir Duši: Šta?

Kaljtrina Krasnići: Šta je to bilo?

Minir Duši: Manufaktura se prodaje u metrima, u metrima...

Kaljtrina Krasnići: Materijal, tkanina i to...

Minir Duši: Da, tkanina i to, tako, manufaktura.

Eremire Krasnići: Gde ste nabavljali tkaninu?

Minir Duši: Iz Italije, tada je Italija bila ovde. Donosili su stvari iz Italije, bilo je puno stvari u Albaniji iz Italije *auuu* {onomatopeja}, bili su dobri i jeftini.

Kaljtrina Krasnići: Da li ste se plašili od Italijana?

Minir Duši: Ne, ne uplašeni od Italijana. Oni su bili nežni, nežni ljudi.

Eremire Krasnići: Kako se desilo da ste se vratili u Đakovicu? Kada ste znali da je bezbedno da se vratite?

Minir Duši: Tamo je bilo sagrađeno... vidite, kada su partizani došli tamo, nije bilo trgovine, bilo je zatvoreno, uzeli su sve stvari. Nije bilo razloga ostati ovde, pomislio sam da treba da odem u Đakovicu i da nastavim da idem u školu zato što nije bilo druge perspektive. Ne, tradicionalno jesmo trgovali, ali smo videli da izumire, tako da sam nastavio sa školom, tako da sam uspeo da idem u školu, postigao sam najviše što sam mogao. Tako. Još nešto?

Kaljtrina Krasnići: Da...

²¹ *Qeleshxhitë*, zanatlije koje su pravile *qeleshe*. *Qeleshe* znači fez, crvena kapa u obliku korneta za ravnim vrhom i crnom kićankom na vrhu, koju nose muškarci u nekim muslimanskim zemljama.

Eremire Krasnići: Da, mogu da Vas pitam kako je bilo u to vreme, mislim, način života se potpuno promenio, od trgovine do obrazovanja. Kakav je bio taj novi život, zato što novo stanje, promenilo se...

Minir Duši: Tada je bilo, životna orijentacija je bila raditi u trgovini, i sa kafom, vlasnici kafića, šta znam, u trgovini, u trgovini, razumete? Da, danas je potpuno drugačije, potpuno suprotno. Sećam se jedne stvari iz Đakovice, Haki Taha, znate ko je Haki Taha, zar ne?

Eremire Krasnići: Da li je on...

Minir Duši: Onaj koji je ubio Miladina.

Kaljtrina Krasnići: Miladina Popovića.²²

Minir Duši: Da. On je bio moj učitelj u Đakovici, on je bio osoba, naravno, patriota i cenio je obrazovanje. Sećam se da je okupljao vlasnike kafića u Đakovici sa belim šeširima, fezovima i izlazili su na proslave. *Eiii* {onomatopeja} ima tu puno stvari da se kaže, ali ne znam da li mogu ičime da vam pomognem, ne znam.

Eremire Krasnići: Da, da, puno. Hvala puno. Kakav je bio život u Đakovici kada ste se vratili, samo priče, jednostavne...

Minir Duši: U Đakovici, u Đakovici, to je bilo mesto za trgovinu, ali prodaja je bila u Prištini, dakle distribucija je bila u Prištini. U Đakovici si radio da bi živeo. Bilo je hiljadu prodavnica u Đakovici, čaršija, velika čaršija, mala čaršija, ali one su bile veoma... poznate, poznate. Kao što sam rekao, bile su dobro organizovane. Ovde manufaktura, drugi zanati ovde, tako.

Zanimljivo je da su se svi Srbi iz Đakovice bavili... bavili su se zanatom. Svi Srbi su bili *teneqexhinjë*,²³ *kallajxhi*,²⁴ *opongaxhijë*²⁵... nisu se bavili trgovinom.

Kaljtrina Krasnići: Zašto?

Minir Duši: Zato što nisu, bile su dve velike kuće koje su se bavile trgovinom... kao što sam rekao, *opongaxhijë*, četiri takve, to su takođe i vlasnici kafića, vlasnici kafića. Time su se bavili Srbi u Đakovici, ali bilo je malo Srba.

Eremire Krasnići: Kako ste pronašli svoju porodicu?

²² Miladin Popović (1910-1945) je bio komunistički vođa iz Crne Gore koji je radio u Albaniji i Kosovu zajedno sa albanskim komunistima. Ubijen je 1945.

²³ *Kallajxhi*, zanatlije koje obrađuju lim, limari.

²⁴ Slično *kallajxhi*, *teneqexhi* su obrađivali lim, ali su proizvodili drugačije proizvode.

²⁵ *Opinga*, slično mokasinama, napravljene od gumene ili goveđe kože, uglavnom su koristili seljaci. *Opongaxhijë* (množ.) su zanatlije koje su pravile *opinga*.

Minir Duši: Šta?

Eremire Krasnići: Kako ste pronašli svoju porodicu kad ste se vratili '45 ili '46 u Đakovicu?

Minir Duši: Nisam imao nikakvih problema, ili mislite u kakvom stanju?

Eremire Krasnići: Da, u kakvom stanju...

Minir Duši: Bili su u dobrom stanju, bavili su se trgovinom, onda su počeli...

Eremire Krasnići: Nije bilo žrtava tokom Drugog svetskog rata?

Minir Duši: Ne, nije bilo žrtava, ali tada su se vratili partizani, vrednosti tog vremena su bile takve da su ih proglasili kapitalistima. Uzeli su dobra, uzeli su sva dobra. Ali ispalo je, kako kažu ljudi, "Partizani su uzeli našu pušku i ostavili nam top." Dakle, obrazovanje, obrazovanje. Sve su to uzeli, ali takođe su, dali su nam top, obrazovanje, svi smo dobili obrazovanje, bilo je jako napredno.

[Sledeći delovi intervjua obavljani su 24. novembra 2022. godine]

Drugi Deo

Anita Susuri: Gospodine Minire, ako možete da nam kažete nešto o vašem poreklu i vašoj porodici?

Minir Duši: Da mogu vam reći, ja potičem iz jedne autoktone starogradske porodice iz Đakovice, sa imenom [prezimenom] Beg Duši, sigurno iz nekog sela Duši, onda Beg šta ja znam to je neki vojni čin iz doba Turske ili šta ja znam zato se razlikuje porodica Beg Duši. Mnogo je poznata u gradu Đakovici i okolini. Ova porodica se bavila *žgunadžilekom*²⁶, kako su pre zvali, prerada *žguna*²⁷, *harka*²⁸, *tirći*²⁹, *bulera*, i tako dalje, tradicionalna porodica. U Đakovici je bilo mnogo porodica koje su se bavile preradom *žguna*, u Velikoj čaršiji i u naselju Muamedi, je bilo više od 20 radnji koje su se bavile [preradom] *tirći*, *harka*, *žguna*, i šta ja znam to nisam video.

Mi smo bili velika porodica jer ih je bilo šestoro braće. Moj otac je imao još pet braće, dakle šest zajedno s njim. Svi su se bavili ovim zanatom mnogo su bili uspešni i nasledili su to od dede, od dede takozvanog Mehmeta Bega Dušija. Pošto su braća bili mladi, [mislim] stričevi i tata stigli su dobar kapital. Onda su počeli da zaostave malo zanat *žguna* i da se bave i trgovinom. Otvorili su veliku trgovinu [radnju], tu su radili stričevi. Radili su sa velikim uspehom, i afirmisali su se u Đakovici, bili su velika porodica.

²⁶ Zanat koji se bavi preradom tkanine.

²⁷ Tkanina napravljena od vune.

²⁸ Tkanina tkana svilom i pamukom.

²⁹ Albanski *Tirq*, *tirć* - izvezene bele flanelne pantalone sa dekorativnim pletenicama na dnu nogu i džepovima, tradicionalna albanska odeća.

U to vreme u Đakovici kad mi je došlo vreme da se školujem, ne pričam o osnovnoj školi to sam naravno završio u Đakovici, ali hteo sam dalje da se školujem u srednjoj školi i moj pokojni otac nas je podržao što se tiče tog koncepta. Iako, to je bila 1946. godina nakon oslobođenja, pre završetka Drugog svetskog rata. Ja sam u to vreme završavao školu, nisku gimnaziju tako se zvala semimatura i nakon toga si trebao da ideš u srednju školu. 1946. u Đakovici se formirala Učiteljska škola, istorična, jedna veličanstvena škola, škola koja je imala istu ulogu kao Učiteljska škola Elbasana³⁰, skroz isto, ista uloga.

U to vreme, '46, potreba za učiteljima je bila velika, nije bilo učitelja. Nedostajali su učitelji i principi, još u to vreme, partija i tako dalje, bile su generacije koje su završavale, kao sada devet, devet godina, svi su se registrovali u Učiteljskoj školi. Došli su iz Prizrena, iz Đakovice, iz Peći ali naravno i iz Đakovice, čak su dolazili i iz Crne Gore tada i registrovali su se u Učiteljskoj školi. Ali, ja zajedno sa jednim drugarom nismo hteli Učiteljsku školu, hteli smo nešto drugo da učimo, i protivili smo se, ali ta promena nije bila dobro prihvaćena. Iako je kasnije bila mnogo korisna (smeje se).

Anita Susuri: Da li su vaši roditelji bili protiv [struke] sa kojom ste hteli da nastavite, roditelji ili ko je bio protiv toga?

Minir Duši: Protiv, jedan čovek Bećir Kastrati koji je bio direktor osnovne škole tog vremena, međutim on je postao direktor Učiteljske škole. I jednom [mi je rekao]: "More Minire, pa zato ti nećeš? Pa ti si rođen za to" tako mi je rekao. Rođen da budeš učitelj, pa dobro, svi žele da budu učitelj i učiteljica, treba malo promene i ja zajedno sa mojim drugarom odemo i registrujemo se u Srednju tehničku školu - Elektrotehniku u Nišu. To je bila veoma ozbiljna škola, sa puno tradicije. Mi, ja lično nisam znao ni reč na srpskom, nijednu reč na srpskom, nijednu reč. Polako sam naučio jezik završio tu školu sa dosta poteškoća i ekonomskih, ne zato što je nedostajalo novca, ali tada nije bilo hleba, hleba nije... morao si da jedeš sa *triskama*³¹, jelo sa *triskama* i sve. I mi smo bili porodica sa 27-8 članova u Đakovici, oni nisu imali za sebe a kamoli da šalju meni, to je bila velika kriza.

Anita Susuri: To su bile godine posle rata '50-ih?

Minir Duši: I tada su bile velike nestašice hrane sve je bilo u *triskama*, izlazio sam po ulicama Niša, video ljude, muškarce koji su sedeli ispred vrata i rekli [molili] "Molim vas da li imate parče hleba". Iskreno tako je bilo, ni oni nisu imali hleba. Revoltirali su se psovali vlast, kako to da nema hleba i naravno da su se izduvali. Nisu znali da li sam Albanac ili šta sam. "Srbija hoće hleba" [kaže na srpskom] tako su oni vikali (smeje se). I škola se završila tako kako se završila, ali i onih srednjoškolskih kadrova koji su to u to vreme radili zbog velike nedostatke kadrova, čak i u Jugoslaviji, posebno kod nas, spisak učenika koji su završili srednju školu išao je u Ministarstvo.

³⁰ Učiteljska škola Elbasana (alb.: *Shkolla Normale e Elbasanit*), otvorena decembra 1909. godine, prva je škola stručnog obrazovanja na albanskom jeziku, nastala na osnovu odluka Elbasanskog kongresa, koji je iste godine održan tri meseci ranije.

³¹ Kuponi gde se beleži količina hrane, drva, uglja, predmeta itd.

Konkretno ova [lista] iz moje škole ode u Ministarstvu za nemetale. Ministarstvo nemetala, to je malo stručnije, ali ima ih, u rudi ima metala, nemetala, kaosfobiolita, šta ja znam. Oni su određivali ko će gde da ide da radi. meni su odredili da idem u Goleš, u rudniku Goleš. Tu je bio moj prvi sastanak sa rudnicima, jer rudnici, rad u rudniku je rad sa tradicijom koja se nasleđuje s kolena na koleno i moja porodica absolutno nije imala nikakve veze sa tim stvarima.

Prvo sam radio u Golešu godinu dana, drugih godina tu nije bilo toliko uslova i dozvolili su mi i prešao sam ponovo da radim kao učitelj, pobegao sam od učiteljstva, a opet sam išao kao učitelj u Zvečan u Industrijskoj školi. Industrijska škola je bila zanatlijska škola u Trepči. Trepča je finansirala i bila je veoma ozbiljna škola, imam ovde jednu sliku {približava se da uzme sliku}.

Anita Susuri: *Aha*, pogledaćemo posle.

Minir Duši: Podseti me inače ćemo zaboraviti.

Anita Susuri: Da.

Minir Duši: Tu su bili Srbi, sve na srpskom, ali našla su se troje iz Đakovice. Ja, dakle Minir Duši {broji na prstima}, Đerđ Šita i Basri Arapi ili Basri Agoli, tri nastavnika koji su otvorili paralelu na albanskom jeziku i uzmemo mi albanske autore. Dve godine sam tu radio, onda sam odlučio da idem na studiranje. Šta da studiram, kažu mi kod nas u Đakovici je bio rudnik Deve, taj rudnik je mogao da ti da stipendiju i da odeš da studiraš za rudarstvo, rudnike.

Anita Susuri: Da li vas je to privuklo, kako je došlo do toga da vi to izaberete na primer, tu industriju?

Minir Duši: Ne, ne. Ne znam, to je došlo spontano. Šta da registrujem, šta da ovaj? Znaš kao mladi kada se pitaju u to vreme šta da registruju, šta da ovaj, koju...? I ja sam mislio da nastavim sa tim šta sam završio i u srednjoj školi, Tehničkoj školi - Elektro da odem u Elektro-tehnički fakultet, ali rudnik je davao stipendiju samo za rudarstvo. Svi su me pitali pa šta je to rudarstvo? Niko u Đakovici nije znao, u Peći, i na Kosovu, šta je rudarstvo? Ta profesija koja je bila najviše potrebna za Kosovo zbog izvanrednih bogatstva teritorije, danas Republike Kosova. Neko je znao da kaže, pa ja znam šta je to, to su mademi³² bre, mademe koje vade iz Trepče sa onom spravom. I ja sam otišao u Beograd i registrovao sam se u Elektro-tehnički fakultet, odsek koji sam imao.

Kad sam uzeo potvrdu {merr në dorë një letër} odneo sam u Devu. Oni su rekli: "Mi ne dajemo stipendiju za to, ako ne pređete na rudarstvo stipendije nema". "O-ho, treba rudarstvo", ni meni nije bilo jasno šta je to, šta treba? Morao sam da promenim fakultet da registrujem rudarstvo, 1953-54. godine, fakultet sam registrovao u Rudarsko-geološki fakultet Univerziteta u Beogradu. Tamo je moja generacija bila oko 150 studenata ukupno, geologije i rudarstva pa još nekih

³² Turska reč: madem - ruda

smerova. Tako sam, konačno, 1958. godine završio Rudarski fakultet i zaposlio se kao rudarski inženjer.

Da vam kažem, kada sam bio absolvent u četvrtoj godini studiranja, Đakovica mi je zaustavila stipendiju. Tamo je bila jedna kampanja, bili su neki loši ljudi koji su radili mnogo loše stvari. Rekli su: "On je sin kapitalista i njemu ne možete dati stipendiju". Iako sam ja bio partizan, prekinuli su mi. Ali šta da radim, gde da pronađem stipendiju? Tražim u Trepči i oni mi daju stipendiju, Tražio sam pre i po rudnicima Srbije, naročito uglja, svi su mi dali stipendiju i molili me da odem, ali ja... rekoh: "Ajde da idim i tamo u Trepči", i oni mi daju stipendiju i ja postanem stipendista Trepče. Tako da, kad sam '58. godine završio Fakultet rudarstva i geologije u Beogradu angažovao sam se da radim u rudniku Trepča. To je jedan istorički momenat.

Anita Susuri: Gospodine Minire, pre nego što nastavite kod Trepče hoću da se vratimo, pomenuli ste da ste bili partizan, bili ste deo Drugog svetskog rata. Interesuje me ovaj... taj deo pre početka rata, kako se vi sećate tog perioda?

Minir Duši: Pre?

Anita Susuri: Da pre, onda početak rata, kakva je bila sva ta situacija? Kako se razvijalo? Kako ste vi to videli kao svedok tog vremena?

Minir Duši: U to vreme u Đakovici je bio veoma razvijen Narodnooslobodilački pokret. I ja sam bio deo takozvane SKOJ - Savez komunističke omladine koja je bila u Jugoslaviji, otud sam posle prešao i postao vojnik partizan u e që ishte në Jugosllavi, e prej aty pastaj duhet të kaloj me u ba ushtar partizan u đakovačkoj visoravni. I tako se desilo, otišao sam tamo, to je jedna... jedna situacija u kojoj sam uvukao porodicu.

Anita Susuri: Zašto?

Minir Duši: Jer su moj otac i stričevi bili dosta bogati i vršili su im pritisak: "Sin ti je partizan, daj mi ovo, ovo i ovo". Cela porodica je bila izuzetno uznemirena. Ne znam dalje, druga istorija je to. Prelazim i na Trepču, rudnik Trepče su otkrili i otvorili Britanci 1930. godine. Proizvodila je rude olova i cinka koje su bile veoma bogate, veoma, veoma bogate i koje su sadržale i druge povezane metale velike finansijske vrednosti.

Tako da je Trepča radila puno tada. Trepča je bila poznata, mnogo poznata. Cela radna snaga su bili Albanci, inženjeri, niko nije ni pomislio da će da bude Albanaca inženjera. Da li je moguće? Nisu mogli da veruju da ima i inženjera Albanaca. I ja u kancelariji kao što ste došli vi ovde [obraća se sagovornici], dolazili su i otvarali vrata da vide kako izgleda jedan inženjer Albanac. Zašto? Jer su oni navikli da uvek bude neki inženjer Britanac, Namac, onda su bili Sloveni, Srbi, Crnogorci, i sve drudge narodnosti, a nisu mogli da veruju da je Albanac inženjer rudarstva, tako da je posebna istorija što se tiče tog pitanja.

Anita Susuri: Da li vi znate o jednom štrajku koji se desio '36?

Minir Duši: A, molim lepo. To je prvi štrajk rudara Trepče, tokom... vladavine.

Anita Susuri: Kad su bili Britanci.

Minir Duši: Dok su Britanci vladali rudnikom, rudnikom. Ali bila je jedna... jedna velika demonstracija u to vreme ali je ostavila neke ožiljke, ostavila je neke posledice, neke istoričke koje se spominju kasnije u teže godine koje su dolazile kao što je štrajk, štrajk rudara, ali taj štrajk rudara se ne može uporediti sa štrajkom rudara 1989. godine, to je nešto drugo.

Anita Susuri: Mislím da je to bilo zbog uslova rada, zašto je to bilo?

Minir Duši: To zbog plate i uslove rada naravno, uslovi rada su bili jako teški. Znaš tu nije bilo, rudnik nije bio mehaniziran, sve se radilo ručno. Vađenje rude, utovar, istovar, transport, ljudi su rukama gurali vagone. Rudnik Trepča se mnogo kasnije modernizovao. Mnogo, mnogo [kasnije], danas ima svetski nivo, ali u to vreme je bilo drugačije. I tako dakle, ja sam radio u rudniku Trepča, rudniku u Starom Trgu skoro četiri godine. Jednog dana dok sam bio dole u rudniku, zovu me iz uprave. Da li ste vi nekad bili? [obraća se sagovornici] Ne, vi niste bili.

Anita Susuri: U Mitrovici je zar ne [uprava]?

Minir Duši: Ne, ne, u Starom Trgu.

Anita Susuri: Da, da.

Minir Duši: Da li ste bili?

Anita Susuri: Bili smo, da.

Minir Duši: Eh, rudnik dole, a uprava je bila gore. Ja sam bila u rudniku, u dubini negde u sedmom spratu ili šta ja znam, i zvali su me iz uprave: "Druže inženjeru, dole ste zar ne? Došli su neki, dva drugova su došla iz Izvršnog veća Kosova žele da nešto pričaju sa vama". Priznajem, uplašio sam se da se spremim da izađem, šta oni imaju samnom, sa inženjerom rudarstva. Spremim se, izađem napolje, kad odem do uprave tu je osim drugih došao i Kolj Široka. Kolj Široka je bio sekretar... odeljenja za obrazovanje, nauku i kulturu. Direktor kaže: "Druže Minire, da. Došao sam da razgovaram sa tobom jer želimo da otvorimo jednu Visoku tehničku školu, i da ti preuzmeš knjigu i rukovodstvo škole". "O, pa ja sam još uvek mlad za te stvari more druže Kolja". "Ne, ne".

Anita Susuri: Koliko godina ste imali?

Minir Duši: 32 godine. Uplašio sam se da ostavim posao u Trepči ali kao deo Trepče to je biloposebno značajno. I ovde u Mitrovici sam deo Trepče... tehnička škola u Mitrovici je vrlo značajna. Da daš doprinos za Visoku tehničku školu, Učiteljsku školu... Hoću da kažem još ovo, mala depresija. Visoko obrazovanje u republici, tada u Autonomnoj pokrajini Kosovo, počelo je

1958. godine, osnovana je prva Viša škola koja je bila Učiteljska škola, Viša učiteljska škola u Prištini, to je prva. Onda su hteli da razvijaju tehničke nauke, formiraju se 1961. dve visoke škole. Jedna u Mitrovici koja je imala dve sekcije, rudarstvo i organsku hemiju, hemiju, tehnologiju. I viša tehnička škola u Prištini elektrotehnička podsekcija, građevina i metalurgija i, i...?

Anita Susuri: Rudarstvo?

Minir Duši: Ne, ne i mašinerija. Ovih tri. To je počelo po prvi put na teritoriji Kosova gde je bila nezamisliva zaostalost, to je počelo i razvijale su se tehničke nauke. Ovde je politika bila takva da su pre formiranja Visokih škola one osposobljavane, konsolidovane i obogaćivane, pa transformisane u fakultete. Nakon toga razvoj visokog i univerzitetskog obrazovanja u autonomnoj pokrajini Kosovo počinje 1960-ih godina. 1960. godine osnovan je Filozofski fakultet, 1961. Pravno-ekonomski fakultet, 1965. Tehnički fakultet, ta srednja škola o kojoj sam vam ranije pričao, osnovana je i podignuta u fakultet.

Anita Susuri: Fakultet.

Minir Duši: Nakon toga Medicinski fakultet 1949.

Anita Susuri: '69.

Minir Duši: A?

Anita Susuri: '69, ili '49?

Minir Duši: Ne, [formirao se] '69, izvinjavam se.

Anita Susuri: Aha, okej.

Minir Duši: '60-ih, 1970-ih osniva se Univerzitet u Prištini. Tako da, to su bili prethodnici, više naučne institucije, fakulteti koji su kasnije formirali Univerzitet u Prištini.

Treći Deo

Anita Susuri: Želim da vas pitam o demonstracijama 1968. godine jer su se u međuvremenu dogodile, kako ste ih doživeli?

Minir Duši: Demonstracije '68. godine su bile prve demonstracije, ali pravo da vam kažem ja nisam imao nešto s tim, jer sam se ja bavio razvojem obrazovanja, bio sam profesor u Visokoj tehničkoj školi kao vanredni profesor sa visokim naučnim stepenom, takođe i direktor Škole u Mitrovici, ovaj u Mitrovici. I tako da, te demonstracije su imale veoma veliki odjek čak je tu po prvi put, znaš, to se zna... prve varnice za osnivanje Univerziteta u Prištini.

Eh dobro, kad je prošlo pet godina mog rada u Visokoj školi koja se formirala i konsolidirala i sve, mene su opet vratili u Trepči, jer sam bio osoblje Trepče. Ja sam doktorirao mnogo rano, diplomski rad sam odbranio u Beogradskom universitetu, ja sam jedini Albanac koji je odbranio doktorsku disertaciju iz tehničkih nauka na Univerzitetu u Beogradu. To je pet godine nego što se formirao Univerzitet u Prištini i kao što sam vam rekao završio sam svoju misiju za Visoku školu, i onda se vratim u Trepču 1966, tamo sam bio sa dužnosti da formiram Fakultet, da formiram institut Trepče za studiranje, za naučna istraživanja iz oblasti delatnosti Kombinata Trepča u to vreme.

Znači, 1. januara 1966. se formirao fakultet, Ovaj Institut Trepče za istraživanja u oblasti Olova-cinka, koji smo tada nazvali Institut za olovo-cink, dakle tako smo ga nazvali. Tu sam bio osam godina kao direktor Instituta, ali 1970. godine kad se formirao Univerzitet Prištine bio sam izabran, izabran sam kao prvi prorektor Univerziteta u Prištini, kao što ste videli na ovim slikama {pokazuje prema stolu}, tu sam bio...

Anita Susuri: Da li možete da nam ispričate...

Minir Duši: I kao prorektor, ali i kao direktor Instituta u Trepči, radnik Trepče plaćen tamo jer je nedostajalo kadrova sa naučnim diplomama i tu sam imao mesto prorektora.

Anita Susuri: Htedoh da vas pitam, kakvi su bili uslovi rada kada ste prvi put otišli u Trepču, i za vas i za radnike koji su zapravo radili u rudniku, i kako su se promenili kada ste otišli po drugi put?

Minir Duši: Uslovi rada su se uvek popravljali, poboljšavali, nisu bili loši, nije više bilo guranja vagona, nego su lokomotive došle do nas, nije bilo ručnog utovaranja. [Vršilo se] Ručno [utovaranje] u vreme Britanaca, rudni blokovi su bili ovaliki {pokazuje rukama veličinu}, što je bio izvanredno težak posao. Utovarači su se upotrebljavali za utovaranje rude po vagonima, a lokomotiva je vukla vagone. Tako da, posao se sto posto promenio mnogo se poboljšalo i Trepča je imala veliku proizvodnju. To je druga tema, proizvodnja Trepče i to.

Anita Susuri: '58. tada kada ste počeli?

Minir Duši: '58.

Anita Susuri: Da, vaš rad unutar rudnika da li je bio vezan za terensko istraživanje ili šta je konkretnije bilo?

Minir Duši: Pa tada se posao malo drugačije radio, Trepča je jedan, jedan svetski rudnik, poznat u svetu, imao je mnogo odeljnja.

Anita Susuri: Da, horizonta.

Minir Duši: Da, horizonta. Gornji deo, sada ne mogu ni da (smeje se) zamislim, gornji deo rezervoara, kako mi kažemo, iskoristili su kako mi sad kažemo, to je horizont koji zovemo 610. srednji spustio se do poda od 830-ih do 610-ih se koristio, oni idu duboko.

Anita Susuri: Koliko je horizonta bilo kada ste vi na početku otišli?

Minir Duši: Kada sam ja otišao tada se radilo na petom horizontu i šestom, na petom i šestom.

Anita Susuri: Jer ih je sada jedanaest, dvanaesti ili trinaesti je...

Minir Duši: Sad je dvanaest.

Anita Susuri: Da.

Minir Duši: Dvanaesti, mogu da vam pokažem sa skicama, da.

Anita Susuri: Pa otprilike znamo, znamo kako izgledaju, da.

Minir Duši: E, tako je kako smo rekli. Proizvodnja je tu normalno tekla. Trepča je stalno rasla, rasla, razvijala se.

Anita Susuri: Ona je postala posle i kombinat sa industrijom.

Minir Duši: Da posle, posle [kasnije]. A pre kad sam ja došao u Trepči ona je bila sastavljena od rudnika u Starom Trgu, sa flotacijom je bilo u Zvečanu, bila je termocentrala i to što je proizvodilo električnu energiju, to je bila Trepča tog vremena. A pardon, takođe metalurgija i postrojenja za metalurgiju olova i rafinaciju, ovo uključuje tri ne nego četiri objekta su činila Trepču. Sva olovno-cink ruda je u Makedoniji, Srbiji i nalazi se u Zvečanu gde je prerađena, prerađena u metal, znači vađenje metala. Šta sam još imao [da kažem]?

Anita Susuri: Rekli ste mi da kad ste drugi put došli u Trepči, ponovo se vratili u Trepči. Ostali ste još osam godina, ako se ne varam?

Minir Duši: Kad, u Trepči po drugi put?

Anita Susuri: Da, nakon što je formiran.

Minir Duši: Aha, eh. Nakon što se formirao univerzitet, formirao se Institut Trepče, ja sam jedno vreme radio kao profesor u Prištinskom univerzitetu. Osnovao sam Rudarsko-metalurški fakultet u Mitrovici. Kada sam bio prorektor, inicirao sam osnivanje ovog fakulteta, izuzetno jakog i korisnog fakulteta, veoma korisnog. Ranije je sedište ovog fakulteta bilo u Prištini kao odseci Tehničkog fakulteta, bili su građevinarstvo, mašinstvo, elektrotehnika, onda se pridružilo i rudarstvo, metalurgija i tehnologija, ovi su funkcionisali u Prištini dve-tri godine.

Onda je došlo do velike nesloge, ovi su bili za, pripadali su Tehničkom fakultetu u Prištini ali sa sedištem u Mitrovici i stvari nisu išle dobro, koordinacija i to. Zato što posao nije išao kako treba da ide, nadležni organi tog vremena... Autonomne pokrajine Kosova su odlučile da osnivaju jedan posebni fakultet Fakultet rudarstva i metalurgije, iako je bio formiran tamo na Tehničkom fakultet, bio je njegov odsek. To su tako ostavili i uzeli ovaj, oba [fakulteta] sam formirao i ovaj i onaj sam ja osnovao, to je bilo 1974. godine.

'74. sam bio predsednik glavne komisije za osnivanje fakulteta, formirao se fakultet sa odsecima {broji na prste}: rudarstvo, tehnologija, metalurgija, kasnije geologije, nakon tri godine stigla je sekcija za geologiju, jako važne sekcije, jako komplikovane i to se kompletiralo. '74, sam bio tu kad se formirala glavna komisija, birali su članove za rukovodstvo fakulteta, ovde ih imam {uzima papire u ruke}, mene su izabrali kao dekana, dekan fakulteta tu sam bio u prvom mandatu, onda sam opet izabran u drugom mandatu.

Nakon što sam završio dva mandata ja se vratim u kombinatu Trepče, opet sada kao, ja sam tu bio osoblje Trepče, ali sam se kretao ovamo onamo prema potrebi Trepče, jer Trepča je bila ta koja je stimulirala, finansirala, koja je... organizovala je visoko obrazovanje za kadrove zbog svojih potreba, nisu imali ni kadrove ni neki cilj, ali mi smo svi radili za Trepču, Rudarsko-metalurški fakultet je radio 15 godina. Iz tog fakulteta je izašlo 1400 inženjera u to vreme njih 300 bili su Srbi, pošto je Univerzitet u Prištini dvojezičan. U rudnicima i fabrikama kombinata i radnih organizacija raspoređeno je 1100 kadrova rudarstva, geologije, metalurgije, tehnologije, Albanaca. To osoblje je održavalo...

Anita Susuri: Ekonomiju Kosova, Trepču.

Minir Duši: Apsolutno mnogo lepo kažete, da, ja to zovem posebnom mudrošću i tako je rukovodstvo tog vremena, koje je bilo kompetentno za ova... ova formiranja imalo je izvanrednu ulogu u osnivanju Rudarsko-metalurškog fakulteta, jer je Trepča [do tada] bila zatvorena za Albance. Donekle su svi kadrovi i rukovodstvo bili Srbi, i nakon što su izašli novi kadrovi sa Mineralno-metalurškog fakulteta zauzeta su sva glavna mesta u radnim organizacijama. A Trepča je imala 27 radnih organizacija, toliko ih je bilo sa Trepčom. Svuda su postavili albansko osoblje, zato kažem da je izuzetno mudra i poštena strategija da se naše albansko osoblje dovede u rukovodstvo Trepče, pošto je to bila samo njima zatvorena organizacija.

Anita Susuri: '80-ih godina, naročito '81. godina to su bile demonstracije, tada su isticane i parole kao na primer "Trepča radi, Beograd se gradi", i to. Kakvo je bilo vaše iskustvo tih '80-ih godina?

Minir Duši: Nakon što sam dva puta odslužio mandat na fakultetu, onda sam se vratio u Trepču.

Anita Susuri: Da.

Minir Duši: I opet u Trepču sa zadatkom da ponovo osnujemo Institut za olovo i cink koji su...

Anita Susuri: Zatvorili?

Minir Duši: Prekinuli su, deformirali su skroz sa nekim bezveznim organizacijama, jer su tu poslove Trepče hteli da obavljaju iz Trećeg instituta rudarstva, treći beogradski, nisu mogli da podnesu Institut za olovo-cink Trepče. I moja dužnost je bila da osnivam, da ponovo osnivam jedan naučni institut i tu sam '78, '79, '80. do '81. osnovao jedan poseban naučni institut, na osnovu tadašnjeg srpskog zakona. Kosovo je uvelo i zakon o naučnoj delatnosti i na osnovu tog zakona osnovan je drugi fakultet, ovaj Institut Trepče za olovo i cink da bi... bilo po legalnom načinu dakle po zakonu.

Mogu vam reći umoran, umoran do ovde {dodiruje bradu} osnivanjem Instituta tog vremena, a onda su izbile demonstracije na Univerzitetu u Prištini 1981. i šta da vam kažem. Onda dolaze Fadilj Hodža³³, Deva, Velji Deva³⁴ i ovi, i pozovu me na fakultetu... na Univerzitetu u Prištini. Nisam uopšte voleo taj posao u tom stanju, u tom haosu u kojem je bio koji je potresao celu Jugoslaviju i ja da budem na čelu Univerziteta u Prištini.

Ali, to je kao partijska dužnost onda sam postao... izabran sam od organa Saveta fakulteta, izabrali su me kao rektora i prešao sam ovamo radio u tim nezgodnim vremenima, to je posebna tema i opisana je ovde u ovoj knjizi {prelistava knjigu}, sve. Ništa nisam ostavio ne evidentirano i tu ostaje... i tu je bilo poteškoća, ali demonstracije su potresle celu Jugoslaviju bile su... a tek kad je izalo ono o universitetu: *Tvrđava albanskih nacionalista* [kaže na srpskom].

Anita Susuri: Tvrđava...

Minir Duši: Onaj general armije je tako pričao o universitetu, na osnovu demonstracija postigli smo mnogo, niko nije kažnjen, niko nije isključen, nekima su se promenila radna mesta, ništa drugo. Sve je ovde zapisano.

Anita Susuri: Mislite u rektoratu ili generalno?

Minir Duši: A?

Anita Susuri: U rektoratu nisu izmenili, mislim nisu ih [udaljili s posla]...

Minir Duši: Ne, ne, ne (smeje se), rektorat je poslednji, fakulteti, visoke škole i svi fakulteti koliko ih je bilo devet ili deset, a visokih škola je bilo jedno četiri pet, šta ja znam.

Anita Susuri: Hoću da kažem da je tada počela i...

Minir Duši: Niko nije predavao.

³³ Fadilj Hodža (alb. *Fadil Hoxha*; Đakovica, 15. mart 1916 - Priština, 22. april 2001), učesnik Narodnooslobodilačke borbe, društveno-politički radnik SFR Jugoslavije i SAP Kosova.

³⁴ Velji Deva (alb. *Veli Deva*; Đakovica, 18. oktobar 1923 - Priština, 25. novembar 2015) bio je društveno-politički radnik SFR Jugoslavije, SR Srbije i SAP Kosova. Bio je predsednik Pokrajinskog komiteta Saveza komunista Kosova u dva navrata.

Anita Susuri: Proces diferencijacije...

Minir Duši: A?

Anita Susuri: Proces diferencijacije je počeo bilo je malo...

Minir Duši: Ne, bila je politika tog vremena da sačuvaju osoblje da ih ne izbace, da se sačeka da prođe ta oluja, razumeš? I stvar se smirila, smirilo se ja sam tu ostao dve godine mandat sam završio sa belim obrazom, sa mojim kolegama smo veoma ponosni što smo bili i što smo taj zadatak obavili tako uspešno da smo spasili ceo univerzitet. Danas neko priča ovako i onako, neka čitaju ovde {dodiruje knjigu na stolu}, neka se vrate na ono stanje tog vremena onda možemo pričati ovde.

Anita Susuri: Da li ste vi na primer imali pritisak od strane vlade ili neku...?

Minir Duši: Od?

Anita Susuri: Mislim od strane vlasti, od vlade.

Minir Duši: Uopšte, nimalo. Mogu vam reći da smo mi imali i akademiju, nikad nijednom se politika nije umešala u radove akademije kod nas, i ovde se nije mešala. Bila je univerzitetska zajednica, predsednik zajednice je došao tu kao deo kadra, preko njih smo zavšavali sve poslove. I tako dakle, kad se taj mandat završio, izašao sam odande. Radio na fakultetu, bio sam na fakultetu, znači radio sam opet u mom fakultetu. Nakon što se završio mandat rektora, ali ubrzo su se desili neki izbori, u izborima su mene odabrali kao člana predsedništva Kosova i tu uopšte nisam imao volje da idem, u to vreme '89, '89. i pre, pardon, '86. Ja znam kako sam prošao, kao član predsedništva. "Ali zašto?" "Dobro ti stoje stvari u universitetu i sad ideš na obrazovanje". Ali uopšte nisam voleo taj posao, ali neko je morao da bude tu. I došlo je do razdvajanja di suprimiranja autonomije Kosova, koja je posebna tema.

Pjesa e Katërt

Anita Susuri: Prvo želim da vas pitam o '88, kad rudari započnu marš, [17.] novembra '88.

Minir Duši: A marš, aha. Te marševe sam sve doživeo dok sam bio član predsedništva. Dolazili su sa svih albanskih mesta, ovde kosovskih, dolazili su peške sa Đakovice, svuda. Dolazili su ovde da bi branili autonomiju Kosova. Ceo albanski narod.

Anita Susuri: Da li se sećate kad su došli rudari? Jer muslim da su bili prvi koji su otvorili...

Minir Duši: A onda demonstracije, to je bio početak, demonstracije su imale veliku podršku naroda, demonstracije su imale podršku i od rudara, imale su veliku podršku. I na osnovu te

podrške je započeo i štrajk kada su se 1300 rudara zatvorili u dubini horizonta Trepče, osam dana tu. Ja sam stalno bio tu jer su bili i moji radnici.

Anita Susuri: Štrajk rudara?

Minir Duši: Štrajk rudara kada su... u dubokim horizontima rudnika Trepče blokiralo 1300 rudara u znaku protesta da bi sačuvali autonomiju Kosova. Ono što su hteli da promene status Kosova, da [Slobodan] Milošević oduzme, prvi su reagovali na dostojanstven način tako da su se zatvorili u rudniku, gde su ostali bez vode i hleba. I ceo narod je... podržali štrajk rudara i dali sve od sebe, čak su se i studenti zatvorili u hali "1. maj", kako se to zove?

Anita Susuri: Sad je "1. oktobar".

Minir Duši: Eh, "1. oktobar", da. Eh, tu su se zatvorili, okupio se jedan izuzetno veliki broj...

Anita Susuri: Studenata.

Minir Duši: Studenata i insistiraju na podršci i opšti narod. I ja sam u to vreme bio član predsedništva, ali ujedno sam bio i radnik Trepče gde sam radio, imao sam i moje radnike. Jedan veliki deo njih sam posećivao, često sam išao dole, neznajući da imam sa sobom čoveka koji je skrenuo s puta, jedan moj radnik u dužnosti koji je išao kuda sma išao i ja. Eh, "Ja sam tvoj radnik profesore, ja znam to". A on je izašao u penziji šest meseci ranije, a kad izađeš u penziji nemaš više onu lampu, te lampe se davaju na poseban način imaju one znakove, matice³⁵ gde mi daju četvorku koji je moj broj. A onda su shvatili da ovaj samnom nije imao svoj broj. "Ko ti je dao lampu?" Direktor je bio...

Anita Susuri: [Burhan Kavaja?](#)

Minir Duši: Kraja, ovaj...

Anita Susuri: Kavaja?

Minir Duši: Kavaja, Burhan Kavaja, da. Bili smo zajedno sa Burhanom Kavajom, on je bio moj student i bili smo unutar lifta, taj čovek sa nama. I Burhan ga je odmah prepoznao, rekao mu je: "Ti si ovde, ko je tebi dao lampu?" UDB³⁶-a mu je dala, "Pa ja sam ovde ovaj..." "Ti si već šest meseci u penziji". On kao direktor je znao, taj je bio sa dužnosti tu, tako da...

Anita Susuri: Da li su ga vratili posle? Da li su pustili tu osobu da uđe?

Minir Duši: Ne, ne on je otišao. Pravo da ti kažem ja nisam stalno bio tu, ali išao sam šesto i ostajao sam tu čak i noću.

³⁵Mehanički uređaj koji se koristi za fiksiranje ili podešavanje.

³⁶Uprava državne sigurnosti, skraćeno UDBA ili UDB, bila je tajna policija za vreme druge Jugoslavije.

Anita Susuri: Kakvo je bilo stanje svih tih rudara? Da li možete da opišete šta ste videli?

Minir Duši: Pa da bre, šta da opišem? Napolju je bila improvizirana ambulanta sa krevetima, sa svim tim. Kada im je pozlilo izašli su napolje u toj ambulanti to su zvali bolnica, bolnica za rudare u to vreme. Bilo je različitih slučajeva, neko im je u porodici preminuo a rudari nisu izlazili, nisu hteli da idu. Samo da ostane tu, nisu hteli [da idu]. I na kraju sa izdajom, rudari su izdajom izvedeni iz rudnika, ali to se nastavilo kako znate. Onda hapšenja, uhapsili su ih {čita na papiru}...

Anita Susuri: 14 osoba.

Minir Duši: Hoću da pričam sa brojevima jer znam, ali i 60 ljudi ili koliko njih su patili, rudari su osuđeni na 30 do 60 dana zatvora, razumeš? Onda i drugo i drugo, mnogo toga je bilo, to je bila veličanstvena stvar. Kad je cela Jugoslavija a naročito Slovenija dala veliku podršku za sva ona dešavanja ovde, jer je bila emancipovanija država, demokratska blizu Evrope sa Evropom.

Anita Susuri: Vi ste rekli da ste bili tu kad je došao i Stipe Šuvar³⁷?

Minir Duši: E, došao je Stipe Šuvar i želi da priča sa rudarima. Rudari: "Ajde idemo", rekoh "Bre, dolazi Stipe Šuvar". "Ne želimo ga, ne želimo da razgovaramo, ne želimo!" I odbiju razgovor. Onda počinju hapšenja, 14 njih su uhapsili to su ovi...

Anita Susuri: Aziz Abraši, Burhan i ovi.

Minir Duši: [Azem Vlasi](#) i svi ovi, bili su po velikim suđenjima i to. Osim onih koji su 30-60 dana bili u zatvoru, jedna kako da kažem, ne afera nego da kažem jedna oluja.

Anita Susuri: Kako ste vi dočekali vest za njihovo hapšenje, oni su faktički bili i vaši učenici.

Minir Duši: Da ja sam radio zajedno i sa Azemom, još uvek smo bili angažovani za Mitrovicu mislim možda od partije. Ja sam itekako bio tu, sad i Azem, ali prošlo je dosta vremena i stvari su malo ostale u zaboravu ali ovaj (smeje se), ostane ti [na umu] ono naj bitnije znaš. Bile su neke stvari, išli smo zajedno po sastancima, sa rudarima i pričali su pričali, i tako.

Anita Susuri: A vi ste rekli da ste do '89. bili...

Minir Duši: Gde?

Anita Susuri: Bili ste od... do '89. ste bili... angažovan kao rektor zar ne?

³⁷ Stipe Šuvar (Zagvozd, kod Imotskog, 17. februar 1936 - Zagreb, 29. jun 2004), hrvatski i jugoslovenski političar. U periodu od 30. juna 1988. do 17. maja 1989. godine obavljao je dužnost predsednika Predsedništva Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije.

Minir Duši: Kao?

Anita Susuri: Kao rektor.

Minir Duši: Kao rektor?

Anita Susuri: Do '89. zar ne?

Minir Duši: Da, ne, ne, ne. Kao rektor sam bio '81, '82, '83. do '84.

Anita Susuri: Da, a mislim da ste zatim prihvatili da nastavite u Trepči?

Minir Duši: Zatim, mi se približala penzija, šta sam radio Bogami moram da razmislim pravo da vam kažem (smeje se). Tako da je moj život u potpunosti bio dosta, dosta bujan, patio sam. Ja sam se uvek bavio sa osnivanjem institucija...

Anita Susuri: Obrazovanja, industrije.

Minir Duši: Obrazovanja, nauke. Na dužnosti sam bio bez konkursa, uvek sam išao u srednju školu, na Rudarsko-metalurški fakultet, na Institut Trepča, na Univerzitet u Prištini, kao naučni radnik retko sam se bavio publikacijama. Da, prikupio sam dosta materijala, tako da sam od godine kada sam krenuo u Trepču '62 do 2002, razvio veliku naučnu aktivnost, objavio sam 18 knjiga.

Anita Susuri: Od 2002. ste počeli da objavljujete knjige?

Minir Duši: Ne, bilo je i ranije, bilo je nekoliko univerzitetskih tekstova, četiri, pet ili šest, tako nešto. A na ove druge knjige sam radio od 2002. pa nadalje. Uključena je i cela ruda i geologija Kosova, tada su rađena izvanredna istraživanja na Kosovu. Federacija i Trepča su davale velike pare. Trepča je im ala ekipu, ne ekipu nego por Geološki zavod, Geološki zavod Trepča je bio najbolji ne samo u Jugoslaviji nego svugde. Oni su radili svugde, tu su neki komentari imao sam sve pod brigom i dok sam bio u Trepči, jer je sve to išlo kroz mene, kroz moje ruke i sve se to ogleda u ovim mojim knjigama.

Od tog Geološkog zavoda Trepče osnovane su sve rudarske i metalurške ustanove u Beogradu. Taj zavod za nemetale, zavod za nuklearna istraživanja, Rudarski institut Zemun i svi kadrovi Trepče. Trepča je bila na glasu, afirmisana u svetu, ne na celom svetu nego dosta puno, baš dosta puno. Dolazili su nam inženjeri iz Srbije i dolazili ovde da rade tri meseci, četiri meseci bez ikakve plate: "Samo da mi date pečat da sam radio u Trepči (smeje se). I neka svet zna da sam ja radnik Trepče, inženjer Trepče". Otvorena vrata svugde, tako je bilo.

Anita Susuri: Bila je moćna industrija, a htela sam...

Minir Duši: To je nešto, to je nešto posebno. Duhovno sam bo investiran u to, ceo sam život tome posvetio. Osećam, osećam ih... rekoh da sam napisao 18 knjiga, ali imam i 250 istraživanja, istraživanja u... kako se kaže... hoću da kažem po raznim časopisima.

Anita Susuri: Naučnim časopisima.

Minir Duši: Mi ih drugačije zovemo jer... (smeje se).

Anita Susuri: Aha, važi.

Minir Duši: Da. To su dakle posebne. Ovde su neke moje knjige {pokazuje knjige}, zamolila sam ove ovde da mi odnesu u depou ove knjige koje su ostale ovde. One gospođe su mi donele malo pre našle su neke knjige, donele su mi da bi predao Komisiji za rudarstvo i minerale, evo.

Anita Susuri: Gospodine Minire, htedoh da vas pitam jer možda vi to znate ili ste čitali po arhivama, za vreme Drugog svetskog rata u Trepči, kažu da je bilo i robova rata koji su tu radili ili je bio neki kao kamp tu?

Minir Duši: Šta je bilo?

Anita Susuri: Kao neka vrsta logora za ratne zarobljenike, možda vi nešto znate ili ste čuli.

Minir Duši: A, ne znam ništa o tome, bili su robovi rata posle oslobođenja, Nemci su bili tu jedan deo Nemaca koje su zarobili, i oni su radili jedno dugo vreme, šta ja znam ne znam koliko, jer to nisam doživeo. Bilo je ranije, ja još uvek tu nisam bio, ali da u vreme Nemačke, Nemačka je posedovala (smeje se). Hitler je imao posebne razgovore sa Britancima da kad uzmu Jugoslaviju, da im Trepču u potpunosti predaju i da ne pitaju zašto. Nismo ni čekali da će Nemci tada da nas masakriraju. Drugačije politike su tada bile (smeje se).

Anita Susuri: Koje godine ste otišli u penziju, '90-ih godina ili kad?

Minir Duši: Molim?

Anita Susuri: Koje godine ste otišli u penziju?

Minir Duši: '92, sam otišao u penziju dok sam radio na fakultetu, u mom fakultetu u Mitrovici. Onda sam se bavio akademijom.

Anita Susuri: Bilo je...

Minir Duši: Ja sam jedan. Mogu da kažem da sam jedan od osnivača Akademije nauka i umetnosti Kosova, ne ne, Akademiju je formirala država ali neko je morao da nosi stvari. Da li želite da vam pričam nešto o tome?

Anita Susuri: Da, može.

Minir Duši: Da, dakle nekoliko reči. Kako se akademija formirala? 1970. godine, ne, ne, čekaj malo. 1900... dobro sam rekao 1974, Skupština Kosova donela je zakon o osnivanju Akademije nauka. U stvari, za izbor matične komisije za osnivanje Akademije nauka i umetnosti Kosova. Članovi... matične komisije bili su predsednici ostalih akademija republika Jugoslavije, a Jugoslavija je imala šest [republika]. Ti predsednici su bili članovi osnivačkog odbora naše akademije, njihov predsednik je bio predsednik Akademije nauka Srbije, predsednik je bio... bio je to ovaj slavni naučnik Sreten [Petrović]. Dakle, pošto je radio u Francuskoj i nije hteo da dođe, uzeli su potpredsednika, potpredsednik je postao šef matične komisije.

Komisija je tada birala članove pre nego što je sve otišlo u Akademiju, Univerzitet, prvo su bile srednje škole, pa Fakulteti. I ovde, na Akademiji, Udruženje nauka i umetnosti Kosova ga je prvo odabralo, imali su ga i u Crnoj Gori i Vojvodini. Prvo su osnovali Udruženje nauka i umetnosti, pa su ga pretvorili u Akademiju. Osnovao sam Udruženje nauka i umetnosti Kosova, Kanaziri kao šef matične komisije, zatim su oni birali članove Akademije, birali su dva redovna člana i dva dopisnika. Prva generacija akademika imala je trinaest akademika, jedan od njih sam ja, koji sam i dalje u životu, jedan od njih je Redžep Ćosja³⁸, i on je. Nas dvoje smo još uvek živi.

Anita Susuri: Od prve generacije!

Minir Duši: Ovi su iz prve generacije. E sad, bilo je dosta otpora, protivljenja osnivanju Akademije od... ne od komisije, nego ono za jezik, književnost i kulturu, kako se zove, od Kosova, to se održava svake godine od strane albanologa.

Anita Susuri: Kongres?

Minir Duši: A?

Anita Susuri: Kongres?

Minir Duši: Ne ne, nije to kongres nego...

Anita Susuri: Komisija? Ne znam.

Minir Duši: Ima svoj naziv i održava se svake godine. Ove dve, dakle akademija i albanski jezik i kultura imali su velike primedbe, zašto su to elementi države, akademiju imaju države, a ne autonomije. To, dakle seminar, seminar kulture (smeje se).

Anita Susuri: Aha, seminar.

³⁸ Redžep Ćosja (alb. Rexhep Qosja; 25. jun 1936, Vusanje) istaknuti je političar i književni kritičar iz Malesije, u modernoj Crnoj Gori. Diplomirao je na Univerzitetu u Prištini i magistrirao na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu 1968.

Minir Duši: Da, za albanski jezik i književnost, razumete? Takođe je samo iz republika, bilo je prigovora ali su bili zadovoljni, i ja sam tada bio zadovoljan, bio sam predsednik... Naučnih zavoda Kosova, predsednik zavoda... Naučnih zavoda Kosova, to je nešto kao Akademija kako da kažem, ja sam se takođe bavio osnivanjem Akademije, to sam želeo da kažem. Kao predsednik Zajednice i Naučnih zavoda Kosova, ima mnogo toga da se kaže u vezi toga, međutim formirane su, nastale su i žive i danas. Naravno, Akademija i seminar (smeje se) nisam mogao da se setim imena seminar.

Anita Susuri: A u vreme kad ste...

Minir Duši: Možda možemo sad da završimo [sa intervjuom]?

Anita Susuri: Važi, kako hoćete!

Minir Duši: Ne, ne, aki imaš još nešto izvoli.

Anita Susuri: Ne, samo ako želite da razgovaramo o penzionisanju, mislim da ste objavljivali...

Minir Duši: O čemu?

Anita Susuri: Penzionisanju, kad ste otišli u penziju, sigurno ste objavljivali knjige.

Minir Duši: A, šta sam ja radio tada, sad moram malo da razmislim (smeje se).

Anita Susuri: Kako vi želite, nešto o penziji.

Minir Duši: Ne, o penziji...

Anita Susuri: Jer je dosta dugačka (smeje se).

Minir Duši: Dugo!

Anita Susuri: Da.

Minir Duši: Od '92. do danas, mislim se kažem šta sam radio ja tada, gde sam bio, ali... tada sam se najviše bavio akademijom. Sa akademijom da... ja nikad nisam bio predsednik akademije, nisam bio jer nisam hteo, bio bi kad bi hteo sam. Ali bavio sam se sa ovim velikim poslovima ovamo, moje kolege su bile slobodnije neka oni budu predsednici. Nakon demonstracija, nastao je veliki pritisak Srbi su shvatili a naročito oni šovinsti i nacionalisti, ja kao Albanac nisam mogao da uvek budem rektor, ne može da uvek predsednik akademije bude Srbin, ne, ne, Albanac, a pre je bilo namenjeno da budu samo Albanci, bio je veliki pritisak i morali smo da dopustimo, da dopustimo.

Onda su planirali da ja budem predsednik akademije u penziji, pre nego što su me izabrali na Akademiji... predsedništvo, ušao sam u predsedništvo '86, 1986, kažu mi da postanem rpedsednik

dok sam bio unutra, ali Azem [Vlasi]: “Minire definitivno ćemo promeniti strukturu, tu ćemo postaviti Fuku Filipovića”, koga ste videli ovde {pokazuje knjigu}, “predsedniče ti ćeš ostati podpredsednik ali ujedno i član predsedništva”. Istinu vam govorim časna reč. “Dobro sad, dobro”. Tada se malo pričalo o tome zašto dve funkcije, znaš, ni meni nisu trebale dve funkcije. Nakon dve nedelje kažem im da su izbori završeni, ja postanem podpredsednik, Filipović postane predsednik, ja još jednom član predsedništva.

“Azeme, odlučio sam da ostavim akademiju...” “Minire, kako ti hoćeš. Mi smo zajedno tako odlučili, tako smo odlučili, a ti kako želiš”. “Misliću o tome”. “Misli”, rekao je. Mislio sam i nakon dve nedelje opet [sam se sreo] sa Azemom. “Azeme”, reko: “hoću da ostavim akademiju”. Tada su izabrali Vuka Filipovića, i ja sam ostap, ne ne, pardon pardon. Pogrešio sam (smeje se). Njega smo mi već izabrali, on predsednik, ja podpredsednik: “Ostavljam” reko: “akademiju ostaću u predsedništvu”. I ostavio sam akademiju tu su izabrali Muslima... Muslima umetnika, mi ga zovemo Eba Muslimi, Muslim...

Anita Susuri: Mulićija, Muslim Mulić³⁹?

Minir Duši: Mulićija da, on me je zamenio. I zato nisam bio u vođstvu akademije. Još jedan drugi put, još dva put, tri put su me izabrali za podpredsednika ali nisam hteo. Ja samo da postanem predsednik zbog biografije, za biografiju, iskreno vam kažem. Ali, nisu me prihvatili kao predsednika, ostavio sam. ‘92. su izabrani, imalu su izbore u akademiji, bio sam izabran, mišljenje nam je bilo da postanem predsednik i rekli su: “Ne, jer sada je demokratije i hoćemo više kandidata”. Bio je Mark Krasnići, Musa, ovaj doktor Musa Hadžija, Musa Hadžija doktor, i bili su izbori.

Musa Hadžija je imao osam glasova, Minir Duši, Mark Krasnići za jednu manje. Pao je Mark, još jednom, dva put ko će da prođe, i opet sa jedan glas više je pobedio Musa Hadžija, onda sam ja ustupio mesto Marku Krasnićiju. Napisano je ovde, napisano da. I ja sam se skroz povuko, povukao sam se i Mark je postao podpredsednik. Došao je grom i tamo su rastureni, mi smo premešteni sa Akademije, i onaj Musa Hadžija je otišao za Ameriku, i šta se desilo postao sam predsednik (smeje se). Skroz je tako bilo, piše tu. Eto to su neki delovi, možda malo van ovog razgovora.

Anita Susuri: Ne, to je deo celog...

Minir Duši: Van ovog razgovora.

Anita Susuri: Kakve su bile te ‘90-te, kada su bile paralelne institucije, kako je to uopšte uticalo na vas?

Minir Duši: Gde?

³⁹ Muslim Mulić (1934 - 13. januar 1998) bio je impresionistički i ekspresionistički slikar Kosova. Rođen u porodici umetnika u gradu, Mulić je pohađao Akademiju likovnih umetnosti u Beogradu u klasi Zorana Petrovića, gde je nastavio i postdiplomske studije.

Anita Susuri: Paralelne institucije, kada su došle 90-te, niste više imali mesto u institucijama, kako je to bilo kod vas?

Minir Duši: Nemam neka dešavanja u vezi toga, paralelne institucije su uspostavljene u obrazovanju i ovaj, ali ja nisam bio ni u Demokratski savez, I ja sam povučen iz Monističke partije, svi smo se tada povukli. Onda nisam bio toliko... Šta ja znam, događaji su veoma različiti, ali nemam potrebe [da pričam o tome], jer su drugačiji.

Anita Susuri: Važi, gospodine Minire, ako želite još nešto da nam ispričate, da dodate?

Minir Duši: Bogami, samo mogu da vam se zahvalim jer...